

ВАЖЛИВІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Наведено основи децентралізації державної екологічної політики в Україні шляхом перерозподілу коштів через систему фондів охорони навколишнього природного середовища. Це дає змогу забезпечити сталий розвиток країни та створює базу для оптимізації системи екологічного менеджменту на всіх рівнях управління.

Doc. S.I. Lebedevych – NUFWTU

The importance of decentralization of ecological politics in Ukraine

The bases of decentralization of state ecological policy in Ukraine by the redistribution of means of money through the system of ecology funds are grounded. It allows providing sustainable development of country and creating the base for optimization of the system of ecological management at all level of management.

Існуючий механізм державної екологічної політики не стимулює сталого розвитку України. Він не забезпечує екологічного кредитування, пільгового оподаткування та цінового заохочення екологічної діяльності підприємств. Не набули розвитку субсидії на формування екологічної інфраструктури, національного ринку екологічних послуг тощо, в т.ч. екоаудит і екологічне страхування.

Негативною рисою вітчизняної державної екологічної політики є її надмірна централізація, що знижує ефективність регіонального управління, зокрема стосовно напрямів планування й використання інвестицій природоохоронного призначення. Не повністю враховуються й територіальні інтереси у створенні екологічно безпечного довкілля. Тому актуальною є децентралізація управління охороною природного життєвого середовища, що дало змогу б оперативно вирішувати місцеві екологічні проблеми. Але при цьому на місцях потрібні кошти. Джерелом цих коштів можна вважати збір за забруднення навколишнього природного середовища, 70 % якого залишається на місцях [1].

Проте, треба зазначити, що даний збір є звичайним джерелом бюджетних доходів, не має компенсаційного характеру. Тобто, по суті, органи влади зацікавлені у все більшому забрудненні природного середовища, адже більшими будуть надходження коштів. Тим більше, що цільове використання цих надходжень законодавчо не контролюється. Отже, діюча система бюджетного фінансування і перерозподілу коштів не спроможна ефективно впливати на сталий розвиток країни.

Фахівці вважають виходом з такої ситуації створення регіональних екологічних фондів [2]. Тому актуальності набуває задача дослідження ролі цих фондів у концепції сталого розвитку України щодо засад екологічної економії. Дослідження проводилося за фактичними даними щодо діяльності таких фондів у регіоні західних областей, зокрема у Львівській й Івано-Франківській областях.

Основні завдання регіональних екологічних фондів:

- контроль за дотриманням екологічного законодавства;
- акумуляція 70 % збору за забруднення навколишнього природного середовища;

- розподіл отриманих коштів на фінансування заходів з охорони довкілля й відтворення природних ресурсів;
- кредитування природоохоронних заходів;
- екологічне страхування;
- екологічний аудит.

Щоб ефективно виконувати поставлені завдання екологічні фонди повинні мати й відповідні права, зокрема, щодо:

- розробки і затвердження природоохоронних заходів;
- розпорядження коштами, тобто фінансування запланованих програм, кредитування розвитку екологічної інфраструктури підприємств, страхування екологічних ризиків;
- здійснення контролю за цільовим використанням позик;
- проведення екологічного аудиту.

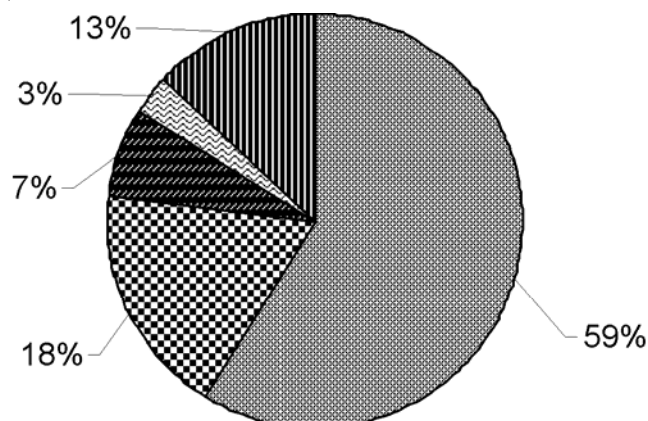
Зазначене вище дасть змогу, на наш погляд, через регіональні екологічні фонди створити ефективну систему регіонального управління екологією, реорганізувати механізм дії "екологічних податків", перетворити їх на компенсаційні виплати за заподіяну зовнішньому середовищу шкоду. Це властиво для всіх регіонів нашої країни, тим більше, що на місцях вже діють ряд спеціальних екологічних фондів, часто недієздатних.

Єдиним джерелом фінансування природоохоронних заходів у Львівській області є природоохоронні фонди на державному та обласному рівнях. Останніми роками значно збільшилося надходження коштів до цих фондів. Кошти фондів на державному і обласному рівнях спрямовуються на вирішення пріоритетних екологічних проблем області. Щодо місцевих фондів, то на сьогодні ще відбувається розпорошення коштів по сільських, селищних, міських та районних радах. Зокрема, в області діє близько 300 місцевих природоохоронних фондів. Немає й механізму розподілу їх коштів на пріоритетні природоохоронні заходи. Використання ж коштів державного й обласного фондів охорони навколишнього природного середовища (ОНПС) контролюється. Вони спрямовуються на пріоритетні екологічні заходи (рис. 1, 2) [3].

Діє обласний фонд ОНПС і в Івано-Франківській області. Він є складовою частиною обласного бюджету. Фонд створений з метою концентрації коштів та цільового фінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, які спрямовані на попередження, зменшення та ліквідацію забруднення природного середовища, в т.ч. наукових досліджень з цих питань.

Кошти фонду ОНПС використовуються для фінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. При формуванні Переліку природоохоронних заходів пріоритет у заходів, які визначені законами України, актами Президента України й Кабінету Міністрів України, обласними і місцевими програмами, та спрямовані на запобігання, зменшення та усунення забруднення навколишнього природного середовища. Включення заходів до переліку здійснюється за критеріями, визначеними державним управлінням

екології та природних ресурсів в області за погодженням з головним управлінням економіки, промисловості й розвитку підприємництва обласної державної адміністрації.

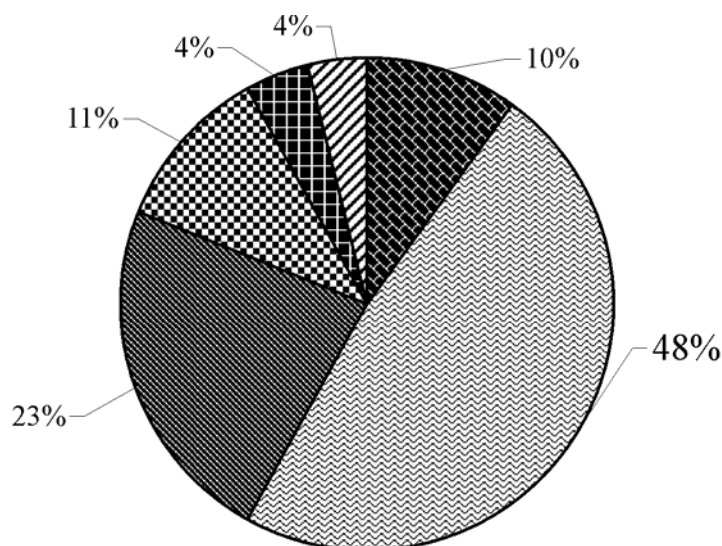
- стабілізація екологічної рівноваги та реабілітація територій в зоні діяльності гірничо-хімічних та гірничо-видобувних підприємств, нафтогазовидобувних та вугледобувних регіонів області, 4113, 0 тис. грн.
- ▣ встановлення і підтримання гідрологічного режиму території та покращення екологічного стану рік басейнів Дністра, Західного Бугу та Сяну, 1188,8 тис. грн.
- ▤ вирішення питань утилізації та захоронення промислових і побутових відходів, 450 тис. грн.
- ▥ підвищення якості атмосферного повітря (Доброутвір), 200 тис. грн.

Рис. 1. Виділення коштів з Державного фонду ОНПС на пріоритетні природоохоронні заходи в області у 2003 році

Екологічні фонди, таким чином, займають належне місце у фінансуванні екологічних програм на місцях. На державному рівні тепер теж є спеціальний Державний фонд стимулювання і фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища (Державний екологічний фонд) [4]. Фонд створено при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища.

Згідно з п. 9 Положення [див. 4], цей Фонд має право утворювати регіональні відділення, необхідні для виконання накладених на нього завдань. Проте не визначено його взаємовідносини з діючими обласними і місцевими фондами ОНПС. Доцільно було б розробити струнку ієрархію органів Державного екологічного фонду на всіх рівнях. При цьому його органи на місцях повинні, на наш погляд, погоджувати всі свої управлінські й суто фінансові дії з місцевими органами влади, щоб не було розбіжностей в еколого-економічних інтересах центру і регіонів.

Таким чином, децентралізація екологічної політики в Україні шляхом перерозподілу коштів через систему фондів охорони навколишнього природного середовища, дає змогу забезпечити сталий розвиток нашої країни на достатньому еколого-економічному рівні. Це створює базу для оптимізації системи екологічного менеджменту на всіх рівнях управління природоохоронною діяльністю.

- стабілізація екологічної рівноваги та реабілітація територій в зоні діяльності гірничо-хімічних та гірничо-видобувних підприємств, нафтогазовидобувних та вугледобувних регіонів області, 515, 0 тис. грн.
- встановлення і підтримання гідрологічного режиму території та покращення екологічного стану рік басейнів Дністра, Західного Бугу та Сяну, 2384,8 тис. грн.
- вирішення питань утилізації та захоронення промислових і побутових відходів, 1145,3 тис. грн.
- збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, оптимізація і розвиток природно-заповідної мережі на території області, 572, 0 тис. грн.
- організація системи екологічного моніторингу та інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, підвищення рівня екологічної свідомості населення, 186, 4 тис. грн.
- підвищення ефективності методів екологічного регулювання та стану довкілля та використання природних ресурсів, 209, 9 тис. грн.

Рис. 2. Виділення коштів з Обласного фонду ОНПС на пріоритетні природоохоронні заходи в області у 2003 році

Література

1. Інструкція про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища/ Затверджено наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 19 липня 1999 р. № 162/379 із змінами за наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та ДПАУ від 7 жовтня 2004 р. № 383/587// Бухгалтерія. – 2004, № 46.
2. Шапоренко О.І., Чернобаєв Р.О. Державна екологічна політика України: вибір ефективних шляхів реалізації// Екологічний менеджмент як складова частина сталого розвитку: Зб. наук. праць ДОНДУУ. Серія "Державне управління". Т.5, вип. 33. – Донецьк, 2004. – С. 17-24.
3. Пріоритети екологічної політики Львівщини. – Львів: Сполом, 2004.
4. Положення про Державний фонд стимулювання і фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища/ Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24.05.04 р. № 666// Урядовий кур'єр. – 2004, № 101.